

יד לפאה

עם פי' הרב"ש למס' פאה

ס פ ר

יד לפאה

י"ד סימנים בבאור ענינים חמורים במסכת פאה
והלכות מתנות עניים

חובר בעזה"י ע"י

א ה ר ן בן אאמור"ר הרה"ג יוסף ז"ל פ ל ד מ ן

ובשער הספר

פירוש הרא"ש למסכת פאה מכת"י

נקי מכל הטעויות והשיבושים שנפלו בדפוס בספר „פי שנים”
ועם הערות המו"ל

נדפס לראשונה בבני ברק בשנת תשכ"ז
יוצא לאור מחדש עם שיפורים

ירושלים תשפ"ד

את הספר אפשר להשיג

בארץ ישראל:

הרב אליהו פלדמן
רחוב שמעון אגסי 34
הר נוף, ירושלים 9387736
דוא"ל: eefeld@gmail.com
טלפון: 02-6525653

אצל המחבר בארה"ב:

Rabbi Aharon Feldman
421 Yeshiva Lane #3A
Baltimore, Maryland 21208
E-mail: raf@nirc.edu
Telephone: 410-653-9433
Fax: 410-653-4694

כל הזכויות שמורות

י"ל ע"י הוצאה לאור „צוף”:
הרב נתן פלדמן
רחוב יצחק מירסקי 17
רמות ד', ירושלים 9728411
דוא"ל: zuf@zuf.co.il
טלפון: 02-5345625
פקס: 02-6269299

עורך, מתקן, מעצב ומביא לדפוס — רבי רפאל פאליאקאוו

הספר מוקדש לעילוי נשמת
הרה"ג ר' אברהם אריה בן הרה"ג ר' אליעזר זצ"ל פופקא

נולד : י"ז טבת תר"ע
שחל"ח : כ"ז אלול תשכ"ד

הי חסיד הי ענין, מתלמידיו של אברהם אבינו

תהי נשמתו צרורה בצרור החיים

שלמי תודה

הנני מביע בזה הכרת טובתי לאלו שהתעסקו בהוצאה זו של ספרי, ה"ה הבחורים **דוד צמנט וברוך ארץ** נ"י שיזמו את הרעיון להוציאו לאור מחדש וטרחו בדבר עד שנתקיימה מחשבתם. ויהי רצון שבזכות זו יזכו לגדול בתורה ולהיות מרביצי תורה ברבים.

בעיקר אני מביע את תודתי להרב **רפאל פאליאקאוו** נר"ו, מוסמך ישיבתנו, שטרח בלי ליאות לסדר את הספר לדפוס מחדש בגופן מיוחד שעיצב לצורך זה, להכניס את הטקסט של המשניות עם שינויי נוסחאות לתוך פירוש הרא"ש ולהוסיף בספר עצמו תיקונים ושיפורים לטקסט למאות. כמו כן לפני הרבה שנים העביר את הספר בטרחה רבה לצורה דיגיטלית כדי שיוכל הלומד בו לחפש דברים בקלות. הנני מודה לו על הכל ומברך אותו שיצליח בכל דרכיו ללמוד וללמד לשמור ולעשות מתוך בריאות והרחבה.

לבסוף הנני מביע את הכרת טובתי לנכדי הרב **נתן פלדמן** נר"ו מייסד ומנהל של הוצאה לאור, "צוף" על מסירותו להוציא לאור הספר זה על צד היותר טוב. יהי רצון שיצליח בכל דבריו ויזכה להמשיך לזכות את הרבים במעשיו הטובים הרבים.

אהרן פלדמן
אב תשפ"ד

דברים אחדים מעורך הספר

לפני כששים שנה הוציא מוהר"ר אהרן פלדמן שליט"א – כעת ראש ישיבת, נר ישראל בבלטימאר (ארה"ב) יצ"ו – את ספרו הראשון, "יד לפאה" על מסכת פאה (המכיל ביאורים וחידושים במשנה, בתלמוד ובדברי רבותינו ראשונים ואחרונים ז"ל) ביחד עם הערותיו לפירוש רבינו הרא"ש ז"ל (מכתי"י) למס' זו הנדפס בראש "יד לפאה". ובעזוזי חובשי בית המדרש קלסו את ספרו, וגם מוהר"ר חיים קניבסקי ז"ל שיבח את הספר והגיד למחבר שליט"א שכאשר עסק בכתיבת ספרו, דרך אמונה, השתמש בחיבור זה.

בהוצאה חדשה זו הוספתי לצד פירוש הרא"ש ז"ל את הטקסט השלם של מסכת פאה (העתקתיו ממהדורת ווילנא שהודפסה עוד בשנת הסת"ר). את המשנה פיענחתי הרא"ש ז"ל סידרתי בדימוי לצורת הדף של מהדורות ישנות של ווילנא, ובמשנה פיענחתי כל ר"ת וקיצורים, וגם ציינתי חילופי גרסאות בהערות שמתחת למשנה (אספתים כעמיר גורנה ע"פ הוצאת מסכת פאה שבסוף מס' ברכות מן תלמוד בבלי [ווילנא], והוצאת מס' פאה בתלמוד ירושלמי [ווילנא], ודברי חז"ל במקומות אחרים וגם פי הרא"ש ושאר הקדמונים ז"ל). בפירוש הרא"ש ז"ל הוספתי ציונים לכל הספרים שהוא הזכיר. שמתי את הח"ג הנ"ל (במשנה) אצל אריח כזה [], ושמתי את הציונים בתוך פי הרא"ש ז"ל באריחים כאלו []. בסך הכל, יש בהוצאה הנוכחית כמה מאות תיקונים והוספות חדשים. גם כשסידרתי את הספר לדפוס, יצרתי את הגופנים המיוחדים, חדשים גם ישנים, שאותיותם בצורה אשכנזית עתיקה.

יהי רצון שיתאמרו הדברים – שבספר זה – בבי מדרשא, ויתקיימו בנו דברי תפילה למשה ע"ה: ויהי נעם אדני אלהינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננה.

רפאל פאליאקאוו

תוכן הענינים

א.יט:	פירוש הרא"ש למסכת פאה
א-צא	ספר יד לפאה
א	סי' א' : המנמר את שדהו: באור במשנה (פ"ג מ"ב)
ז	סי' ב' : שיטת הרמב"ם בשבת וחרדל (שם)
יג	סי' ג' : קצירת עראי וקצירה שלא כדרכה
כב	סי' ד' : הקוטף מלילות
כו	סי' ה' : המוכר קלחי אילן (פ"ג מ"ה)
לב	סי' ו' : ספק לקט לקט (פ"ד מי"א וחולין קל"ד א')
מא	סי' ז' : גדיש שלא לוקט תחתיו: באור ברמב"ם ובירושלמי
מח	סי' ח' : אין מגלגלין בטופיח (פ"ה מ"ג)
נד	סי' ט' : העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר (פ"ו מ"ב)
ס	סי' י' : ראשי שורות (פ"ז מ"ג)
סז	סי' י"א : הצלת קמה (פ"ז מ"ה)
עד	סי' י"ב : ביאורים במתנות עניים שאין העניים תובעים אותן
פ	סי' י"ג : חיוב לשו"פ בקרקע שאינו שלו
פז	סי' י"ד : מעשר עני בבית ובגורן (פ"ח מ"ה ומ"ז)
צג	מפתח לעניני הספר יד לפאה
צו	מפתח לעניני מסכת פאה בתלמוד ירושלמי הנזכרים בספר יד לפאה
צז	מפתח לרמב"ם הלכות מתנות עניים המובא בספר יד לפאה

ה ס כ מ ו ת ה ג א ו נ י ם

הוד כבוד מרן הגאון הגדול מורנו ורבנו רי"י קניבסקי זצ"ל, בני ברק

בעה"י יום ה' ב' דר"ח אייר ה'תשכ"ז

אתא לקדמנא הרב הגאון הנעלה חו"ב כו"ר אהרן פלדמן שליט"א ובידו תכריך כתבים חדו"ת יקרים על מס' פאה ומשמיא קא זכו לי' להשיג כת"י של פי' הרא"ש ז"ל למסכת זו והוא הוא הפירוש הנדפס בספר פי' שנים אלא שהנדפס משובש טובא כידוע, ואדיר חפצו להוציאו לאור עולם ואם כי בעוה"ר כוחי אין אתי לקחת מועד לעיין בחידושי מ"מ כבר שבחוהו רבנן דפקיע שמם וא"צ לדידי ולדכוותי, ויקרת ערכו ידוע לרבים מזמן שלמד כאן בכולל חזו"א ובודאי נפש עמלה עמלה לו זוכה להעלות פנינים יקרים וישרים ולפעלא טבא אמרינן יישר המקום ב"ה יהא בעזרו להפיץ מעיינותיו חוצה ורבים יאותו לאורו לישא וליתן במלחמתה של תורה.

מחמת חולשתי הנני מקצר ועולה הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א

יעקב ישראל קניבסקי

חו"ב מו"ר הגאון הגדול מוהר"ר
יעקב יצחק הלוי רודרמן זצ"ל
בלטימאר, מד.

אמע"כ ידידי הרב הגאון הנעלה סיעו"ה יקר ערך מ"ה אהרן פלדמן שליט"א

אחדשד"ט באהבה רבה

רבת שבעה לה נפשי עונג רחני מדי עברי על הכתב יד על מ' פאה אשר שלחת לי לעיין בו ואף כי טרוד אני מאד פניתי לי מועד לעיין באיזה מקומות פה ושם והתענגתי לראות כי הנך מתהלך ברחבה בחריפות ובקיאות בעומק העיון בדברי רבותינו ראשונים ואחרונים ומחדש חידושים ישרים ויקרים אשר ראוי לעלות על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן ומעומק הלב אברכך כי תוסיף חיילים לתורה ולתעודה להגדיל תורה ולהאדירה ויצליח ד' דרכו בקודש מעלה מעלה במעלת החכמה עליונה ויפוצו מעיינותיך חוצה וה' לברכה בקרב הוגי תה"ק נותן התורה יצליחך לפרסם יתר חידושיך ושמעתתי יתבדרו אצל כל תופשי התורה. הכו"ח י"ט שבט תשכ"ז

מוקירך ואוהבך

יעקב יצחק הלוי רודרמאן

הר"כ מורי ורבי הגאון הגדול מוהר"ר יצחק הוטנר זצ"ל ברוקלין, נ.י.

ב"ה

מוצש"ק פ' שמיני תשכ"ז

שלמא רבה לגברא רבה, הלא הוא כבוד מעלת חביבי, הרב הגאון המצויין, משנתו סדורה וסברתו ברורה, כש"ת ר' אהרן פלדמן שליט"א. גליונות הכתביד של ספרו של כת"ר למס' פאה הגיעוני לנכון. מדי עיוני בהם עמדו לנגד עיני דברי הספורנו בפירושו לקהלת, ואלו הם דבריו: „שמח בחור בילדותך, שמח במה שהשגת מן השלימות בילדותך, שאין בו טרדות ורעיונים מבהילים, ובזה הוא לזכרון תמיד כמאמרם ז"ל נפקא מינה לגירסא דינקותא. ויטיב לבך בימי בחורותיך, ומה שהשגת אז יעזורך להשיג ולהוסיף שלמות בימי בחורותיך, כמאמרם ז"ל אם שמע בישן תשמע בחדש. והלך בדרכי לבך בדרכי השכל שהשגת כבר. ובמראה עיניך, ובמה שתראה מחדש בעיני שכלך". כנראה שהעיון בדבריו הבהירים והמחוכמים של כת"ר העבירו בנפשי את מהלך עליתו של כת"ר מתקופה לתקופה, כפי אשר המהלך הזה משתקף בזכרוני. ואמנם הצלחת במלאכתך, למצוא מרגגיתות בעמקי הסוגיות המסובכות, אשר כל הוגי מסכתא זו יתענגו עליהן. והנה ידעתי היטב את מדת ה„הצנע לכת" שלך, וכי הרבה דעת וחכמה טמונים באהלך, ולכך שמח לבי, בתקותי כי מעכשו יפוצו דבריך בהיכלי התורה, ובשמך יקראוך, ובמקומך יושיבוך בין מרביצי התורה שבדור! וכך נאה וכך יאה לך כפי גודל נפשך בין בתורה בין ביראה, בין ביקרת ערכך בכלל, ועיני אוהבך רואות ושמחות, אשר בתוכם נמנה גם אני,

יצחק הוטנר

הקדמה למהדורה קמא

כשזכיתי לעלות ארצה בשנת תשכ"א קבלתי על עצמי לעסוק בעניני מצוות התלויות בארץ, ואחרי זמן קצר התהלתי מסכת פאה. לא נכנסתי לעבודה זו ע"מ לחדש חידושים או לחבר ספרים, אולם אחרי שעמלתי הרבה בכמה מענינים הקשים שבמסכת ושנתי ושלשתי עליהם, עלו בידי כמה ביאורים בדברי הראשונים ובסוגיות הירושלמי שהיו נראים לי כנכונים מאד. והנה אמרו חז"ל (בב"ר פ' ואתחנן) כי הלומד תורה ואינה מלמדה גם זה הבל, ונמצא כי דברי תורה הכי חשובים, אם רק מחזיקם האדם לעצמו נקראים בפי חז"ל בשם הבל בעלמא, ועל כן אמרתי שכדאי הדבר מאד להוציא את דברי מכלל זה על ידי שאקבעם בדפוס כדי שיהיו מסודרים בפני עולם הלומדים.

עיקר עסקי וכל עמלי בלימודי היו לעמוד על אמיתות כוונת דברי הראשונים. מה שהיה לפענ"ד נכון בדעתם ומכוון בלשונם בענינים שדנתי עליהם הכנסתי לספרי זה, ומה שלא היה נראה לי כן – אפילו אם היו הסברות ישרות – דחיתי. השתדלתי כמה שהיה אפשר לקצר, אולם מחמת הצורך לבאר טעמי ונימוקי בכל דבר ודבר לפעמים נשתרבבו הדברים לאריכות.

את שם הספר קראתי „יד לפאה“, חדא משום שיש בו סימנים כמספר י"ד, ועוד משום שיש בו יד ובית אחיזה להרבה ענינים חמורים שבמסכת, ועוד משום שמרומזים במלת „פאה“ ר"ת שמי ושם משפחתי, ויה"ד דאימא מילתא דמתקבל ויכריעו בבי מדרשא דיש יד לפאה.

אחרי שגמרתי את סידור הספר, לפני כשנתיים, הזמין ה' לפני צלום כת"י לפירוש הרא"ש לסדר זרעים. כת"י זה נמצא בספרייה הבודליינית שבאוקספורד (אנגליא), וצלום ממנו היה באוסף תצלומי כת"י שליך מכון התלמוד הישראלי השלם בירושלים שבהנהלת הרה"ג ר' יהושע הוטנר שליט"א שבטוב עין וברוח נדיבה השאילו לי לעיון, והנני מביע לו כאן את תודתי העמוקה עבור זה. תודתי גם אמורה להנהלת הספרייה הבודליינית עבור נתינת רשותם להדפסת הכת"י (מספר באוסף אופנהיים: 383).

כת"י זה כבר ראה את אור הדפוס בקצתו ובמילואו. בקצתו, נדפסו ליקוטים ממנו כמעט בכל הש"ס שיצאו לאור מאז שיצא לאור ש"ס אמשטרדם-פרנקפורט בשנת תע"ד בערך, שבו הופיעו לראשונה. ליקוטים אלו כוללים בעיקרם מקומות שחלק הרא"ש על פירוש הר"ש. במילואו נדפס הכת"י באלטונא בשנת תמימ"ה בספר „פי שנים“, אבל שם נפלו בו הרבה מאד שיבושים בחסר ויתר ובטעוה"ד.

חשבתי איפוא שתועלת גדולה תהיה אם אדפיס בשער ספרי זה, שבו יעינו ת"ח העוסקים במסכת פאה, את פירוש הרא"ש למסכת זו מהכת"י נקי מכל הטעויות והשיבושים שנפלו בספר „פי שנים“, ויראו ענווים וישמחו ויהנו לאורו.

זמן רב אחרי שגמרתי את סידור הכת"י יצא לאור בא"י צילום מדפוס ספר „פי שנים“ על סדר זרעים עם תיקוני טעויות בשולי הגליון. אם כי המו"ל תיקן הרבה מאד מהשבושים, אעפ"כ לא נמנעתי מלהדפיס את פירוש הרא"ש למסכת פאה שכבר היה מסודר לפני משום שעדיין יש בו תועלת רבה כמו שיראה כל מעיין בו, ועוד משום שנשארו הרבה טעויות שלא תוקנו (כמש"כ המו"ל בהקדמתו שם) ובלי העתק מדוייק אי אפשר לקבוע מסמרות מלשון הרא"ש כי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

את הכת"י העתקתי בדיוקנות אות באות. בין חצאי רבוע הוספתי מה שהיה חסר מחמת טשטוש וקריעה או – לדעתי – מחמת טעות הסופר (מה שהיה נ"ל כט"ס העתקתי בין חצאי עיגול). ר"ת העתקתי כמו שהם, וגם הכתיב לא תקנתי, אבל מלים המקוצרות מלאתי (כמו „כדאמרינן“ במקום „כדאמרי“) אם לא שהיה לי נדנוד של ספק במילוי המלה. נוסף לזה הדפסתי את ד"ה של המשניות באותיות גדולות, וגם ציוני הפרק והמשנה, ולפעמים הוספתי סימני פסיק. בשולי הפירוש הוספתי הערות להעיר את לב המעיין על חידושים ודברים שצריכים עיון בדברי הרא"ש. לפעמים כתבתי ביאור על שיטה או ענין גם במה שאין הרא"ש יחיד בו. לתועלת המעיין גם העתקתי מהמלאכת שלמה מה שמביא בשם הרא"ש כששונה גירסתו מהכת"י שלנו, וגם ציינתי מקורות לדברי הרא"ש באותם המקומות שאינם מובאים גם בר"ש.

בסיום הקדמתי זו אביע הכרת טובתי להורי אהובי שליט"א אדוני אבי מו"ר הרב הגאון מוהר"ר יוסף פלדמן, מרא דאתרא בבלטימאר, בארה"ב, ואמי מורתי המפורסמת בחסדיה, במעשיה הטובים ובחכמתה מרת שיינע גאלדע, על שגדלוני על ברכי התורה מעודי ועדדוני ברוחם ובמאדם כל ימי לשקוד על דלתי התורה. כן אביע את הכרת טובתי לחמותי החשובה שצדקתה עומדת לעד הגב' שרה לדרמן תחי' על מסירות נפשה ומאדה למען לימודי, שלא יאומן כי יסופר. ואציג כאן מזכרת תודה לרעייתי לאה תחי' שהרבה צער נצטערה עמי, על התורה ועברה אתי כמה גלגולים וטלטולים רק בשביל זה שאוכל להשאר בתוך ד' אמות של הלכה, ותענוגי העולם לאין נחשבים בעיניה נגר שעה של לימודי, ועליה נאמר רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, ויה"ר שיתן לה ד' מפרי ידיה שנזכה יחד לראות נחת של תורה מבנינו ובנותינו יחיו ושיהיו צאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה.

החותם למען כבוד התורה ולומדיה,

אהרן פלדמן

בני ברק, ערב חנוכה, כ"ד כסלו, תשכ"ז

הנני קובע בזה ברכה מיוחדת והודאה לאחי הרב חיים יואל פלדמן שליט"א, מנהל ומחנך לתורה וי"ש בברוקלין, ורעיתו שושנה תחי' על השתתפותם בהוצאת הספר הזה לע"ג חותנו ואביה הרב הגאון ר' אברהם אריה פופקא זצ"ל. הרב פופקא היה מחשובי הת"ח ברבני אמריקה, ושמש כרב בפילדלפיה. היה מגזע גדולים ורבנים מפורסמים, והיה ידוע לכל בענוותנותו ובמדת חסדו המרובה. זכות התורה תעמוד לזרעו ולזרע זרעו שלא תמוש ספר התורה הזאת מפיהם לעולם ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים.

הנ"ל

פירוש הרא"ש למסכת פאה

מהכת"י, נקי מכל השיבושים שנפלו ברפוסים הקודמים
ועם הערות המו"ל

אלו דברים שאין להם שיעור: הפאה, והבכורים,

אֲלוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁיעוּר: הַפֶּאֶה, וְהַבְּכוֹרִים, פִּי[רוש] הַפֶּאֶה[ה] אֵין לָהּ שִׁיעוּר[ר] הַתּוֹרָה חֵיב[ה] לַהֲנִיחַ תְּבוּאָה מְחוּבֶּרֶת לַעֲנִיִּים בַּפֶּאֶה שְׂדֵהוּ כְּדֹכְתִּיב [ויקרא יט:ט, כג:כב] לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקוֹצֶרְךָ וְלֹא נִתְּנָה שִׁיעוּר לַאוֹתָהּ הַפֶּאֶה[ה] וְאִפִּי[לו] בְּשִׁבּוּלֹת אַחַת הוּא נִפְטָר וְאַחֵר שֶׁקָּצַר שִׁבּוּלֹת אַח[ת] אִם קָרָא לְכָל הַתְּבוּאָה שֶׁבְּשִׂדֶּה פֶּאֶה זָכוּ בָּהּ עֲנִיִּים [כ]י [אֵין] לַפֶּאֶה שִׁיעוּר לֹא לְמַעַלָּה וְלֹא לְמַטָּה מִן הַתּוֹרָה אֲבָל [אם] קָרָא לְכָל שְׂדֵהוּ פֶּאֶה עַד שֶׁלֹּא הִתְחִיל לְקַצּוֹר אֵין בְּד[בריו] כְּלוּם דְּלֹא שִׁיךְ פֶּאֶה אֲלֵא בְּדָבָר שִׁישׁ לוֹ רֹאשׁ^א וְקָרָא^ב הַכִּי כְּתִיב לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקַצֶּרְךָ אַחֵר שֶׁהִתְחִיל[חיל] הַזְּהִירָה הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִכְלֶה הַפֶּאֶה^ג וְאֶעֱפִי שֶׁאֵין ל[ה] שִׁיעוּר מִן הַתּוֹרָה לְמַעַלָּה נִתְּנָה לָהּ חֲכָמִים שִׁיעוּר לְמַטָּה [כדאמרינן] בְּמִתְנִיתִין [א:ב] אֵין פּוֹחֲתִין לְפִיָּאָה מִשְׁשִׁים וְאִם נִתֵּן פֶּאֶה פ[פחות] מִס' וְחֹזֵר וְהוֹסִיף עַד ס' ד' בְּהָא פְּלִיגִי תְּנַאי בִּירוּשָׁל[מי] [א:א] [איכא] מ"ד כִּיּוֹן דֵּאֵין לָהּ שִׁיעוּר מִן [ה]תּוֹרָה כִּבְר נִפְטָר שְׂדֵהוּ ב[מה] שְׁנָתָן וְזֶה שֶׁהוֹסִיף אַחֲרָיִךְ חֵיב בְּמַעֲשֵׁר וְאִיכָא מ"ד אַע"פ [פ] דֵּאֵין לָהּ שִׁיעוּר מִן ה[תנו]רָה [כיון] ד[חכמים] נִתְּנָה לָהּ שִׁיעוּר [א]ם [נתן פחות מכושיעור אין עליו תורת פאה ליפטר ממעשר עד שישלים השיעור^ה, ומיהו^ו אם בא לחזור ממה שנתן [אין] הַרְשוּת בִּידוֹ שֶׁכֶּבֶר זָכוּ בּוֹ עֲנִיִּים. וְתִימָה הוּא לְמָה לֹא ח[ששו] חֲכָמִים דִּילְמָא אֲתִי לֹא־פְרוּשֵׁי מִן הַפְּטוֹר עַל הַחֵיב כְּמוֹ שֶׁח[ששו] בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת וְשִׁמָּא לַעֲשׂוֹת סִיג לְתַקְנָת עֲנִיִּים בְּטִלוֹ חֲשַׁש[ם] מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ שֶׁאֵין עֲלֵיו תּוֹרַת פֶּאֶה כִּלּוֹל אַף לְפְטוֹר מִמַּעֲשְׁרוֹ [ת עד] שִׁישְׁלִים הַשִּׁיעוּר^ז כְּדִי שִׁיחָא נִרְאָה בְּעֵינָיו כְּאִלוֹ לֹא נִתֵּן וְיַחֲזוֹר וִיש[ללים]. וְהַבְּכוֹרִים. דְּכֹתִיב [שמות כג:יט] רֹאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ כִּשְׂאֵדָם רֹאֵה הַפֶּר[י הראשון] שְׁבִיכֶר קוֹשֶׁר עַל[יו גמ] וְאָמַר הֲרִי אֵלוֹ בְּכוֹרִים [ביכורים ג:א] וְאֵין לוֹ שִׁיעוּר[ור] ל[א] לְמַטָּה אֲפִילוֹ בְּפִרֵּי אֶחָד סָגִי וְלֹא לְמַעַלָּה אִם רָצָה עוֹשֶׂה כָּל שְׂדֵהוּ בְּכוֹרִים וְאֶע"ג דְּכֹתִיב בְּהוֹ רֹאשִׁית

✽ הַעוֹת וּבִיאוּרִים ✽

^א מִשְׁמַע שְׁבֹא לִיתֵּן טַעַם לְמָה אֵינָהּ פֶּאֶה עַד שֶׁמִּתְחִיל לְקַצּוֹר. וְצ"ע דְּל"ל הָאֵי טַעַמָּא הֲלֹא מִבֵּיא מִדְּרַשְׁתָּ הַכְּתוּב לַהֲלֵךְ בְּסִמּוּךְ, וְעוֹד שֶׁגַּם בְּשִׁכְחָה אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁתְחִיל לְקַצּוֹר כְּמִבּוּאָר בְּסִפְרֵי דְּבָרִים, ס' רפ"ב וְשֶׁם אֵין שִׁיךְ טַעַם זֶה, וְאוּלַי כּוֹנֵת רַבֵּינוּ לְפָרֵשׁ לְמָה כִּשְׁקָרָא פֶּאֶה לְפָנֵי קִצְרִיהָ אֵינָה חֲלָה עַכ"פ מִצַּד דִּין הַפֶּקֶר, וְעִזְזָא אָמַר שֶׁהוּא הַפֶּקֶר בְּטַעוֹת מֵאַחֵר שֶׁאָמַר פֶּאֶה וְאֵין פֶּאֶה אֲלֵא בְּמָה שִׁישׁ לוֹ רֹאשׁ, וְכִמוֹ שֶׁתִּירֵץ רַבֵּינוּ לְקַמֵּן מִשְׁנָה ג' עַל קוֹשִׁיית הַר"ש שֶׁם, וְעַל זֶה מִסִּיּים, וְקָרָא הַכִּי כְּתִיב וְכו', שֶׁמִּדְּרַשְׁתָּ הַכְּתוּב אֲנִי רֹאִים שֶׁפֶּאֶה נִקְרָאת דּוּקָא מִה שִׁישׁ לוֹ רֹאשׁ וְלִכֵּן הוּא הַפֶּקֶר בְּטַעוֹת, וְדוּחֶק. ^ב כָּאן קְרוּעַ בְּכַתְּי וִישׁ מְקוֹם לְכַשְׁלֵשׁ אוֹתִיתוֹת. ^ג וּמִקּוֹר זֶה לַהֲלָכָה זֶה כְּתוּב גַּם תּוֹס' חֲגִיגָה ו' ב' ד"ה שֶׁאֵין. ^ד בְּמִלָּא"ש לִיתָא לְמַלִּים, עַד ס'. ^ה דַּעַת רַבֵּנוּ בְּמִיד זֶה שִׁיעוּר שִׁשִּׁים הוּא מִדְּרַבְּנָן וְלִכֵּן מִבּוּאָר מִה שֶׁמִּסִּיּים, וְמִיָּהוּ וְכו' שֶׁכֶּבֶר זָכוּ בּוֹ עֲנִיִּים וְהֵינּוּ כִּיּוֹן שֶׁמִּדְּאוּרֵייתָא הוּא פֶּאֶה, אֲבָל דַּעַת הַר"ש לְפִי הַבֵּנָת מִל"מ מִתְּנַע"פ פ"א הִטָּו וְהַמִּלָּא"ש שֶׁלְמִיד זֶה שִׁיעוּר שִׁשִּׁים הוּא מִדְּאוּרֵייתָא וְאִכָּב צַע"ג לְמָה אֵינוֹ יִכּוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, וְכִבְר עַמְדוֹ בּוּה. ^ו בְּמִלָּא"ש לִיתָא מִמִּלָּת, וְמִיָּהוּ עַד, כְּדִי (וְלֹא עַד בְּכִלְל). ^ז וְכו' בְּרִשׁ, וּמִשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִיתֵּן אֶת כָּל הַשִּׁיעוּר בְּבֵת אַחַת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב תּוֹס' חֲגִיגָה שֶׁם, וְעִי' רִי"ט אֲלַגּוּי בְּכוֹרוֹת פ"ח (דף ס"ד ע"ד, דְּפוס ווִילְנָא). ^ח לְכַאוּרָה אֵין זֶה נֹגַע לְמִשְׁנַתָּנוּ וְכֵן הַר"ש לֹא הִזְכִּיר, וְנִ שְׂרַבְנוּ בֹא לְפָרֵשׁ שְׂרָאשִׁית הַנֶּאֱמָר בְּבְכוֹרִים הַכוּוֹנָה עַל הַפִּירוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְלֹא שֶׁתִּהְיֶה

וגבי תרומה דרשינן ראשית שת[הא] והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד שייריה ניכרין ואין אדם עושה כל גרנו

תרומה. בירושלמי^ט מרבה להו מקרא דכתיב [יחזקאל מדל] כל ביכורי כל. והראיון. דכתיב [שמות כג] שלש פעמים בשנה יראה כל [זכ] ורך ואין לה שיעור בראיית פנים בעזרה דכל אימת דבעי אזיל [ומ] תחזי ונפיק. אבל בקרבן פליגי ר' יוחנן ור"ל בפ"ק דחגיגה(א)[ה] [דף י' ע"א]. וגמילות [חס] דים. ירושלמי [א:א] הדה דתימרה בגופו אבל בממונו יש לה שיעור כדאמר ר' [בפ'] נערה (המאורסה) [שנתפתתה] [כתובות דף נ' ע"א] באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר [מחו] מש ר' [גמליא] [גמליאל] קומי ר' מנא מה חומש בכל שנה לה שנים הא מפסיד לה. אמר בתחלה לקרן מכאן והלאה לשכר. ותלמוד תורה. אין לה [שיעור] דכתיב [יהושע א:ח] והגית בו יומם ולילה. ירושלמי [א:א] מהו שילמד אדם את בנו [יוונית] אמר להו ילמדנו בשעה שאינו לא יום ולא לילה. בירושלמי בעי [למה לא] תני תרומה דגם היא אין לה שיעור דחטה אחת פוטרת [את הכרי ו] משני משום דלא דמיא לאינך דהני אין להם שיעור לא למטה ולא [למעלה ד] מיד שקצר שכולת אחת ונתחייבה שדהו פאה אם רצה עושה [הכל פאה] אבל תרומה אחר שנתמרחה התבואה בכרי ונתחייב [בתרו] מה א"א לו לעשות כל הכרי תרומה דבעינן ראשית ששייריה [ניכרין]. ותו בעי אמאי לא תני עפר סוטה אפר פרה רוק יבמה דם [מצורע] דהני אמרינן בפ"ב דסוטה [דף ט"ז ע"ב] דצריכין שיראו ואין להם [שיעור] דאפילו לא נראו אלא משהו סגי וגם אין להם שיעור למעלה [ומ] שני דלא תני במתניתין אלא דברים שיש מצוה בתוספתן דאע"ג דאין [שי] עור לפאה ולביכורים מצוה [שייותר] [שיוותר] מממונו לעני ולכהן אבל אלו אין מצוה בתוספתן. והאי דלא חשיב נמי כבוד אב ואם למ"ד בפ"ק [ד] קדושין [דף ל"ב ע"א] משל אב ניחא דהני בכלל גמילות חסדים שהוא בגופו כדמפרש בירושלמי [א] בל למ"ד משל בן קשה ושמא יש לו שיעור למטה שלא יפחות מאותו [שיעור]. א"נ^ט גמילות חסדים דמתניתין איירי גם בממונו מדאורייתא

✽ הערות וביאורים ✽

שייריה ניכרים כמו שדרשינן אצל תרומה וכמו שמסיים להלן. ^ט ביכורים פ"ב ה"ג. ^ט בפשיטות היה נראה שתירוך זה הוא אותו תירוך שכתב הר"ש: "ויתכן לומר שלא בא לומר בירושלמי דלא מיתוקם גמ"ח דמתני' בממונו למאי דפרשינן דמתני' איירי מדאורייתא", וכוונת הר"ש למאי דפרשינן שזה שאמרינן במתני' אין להם שיעור היינו בין למעלה ובין למטה שאע"פ שיש לפאה שיעור למטה מכל מקום מדאורייתא אין לה שיעור ומתני' מדאורייתא קאמר, וא"כ ה"ה גמ"ח בממונו אין לה שיעור מדאורייתא, וכמו שכתב רבנו כאן. ובש"ס ציון ב' העתיקו את דברי רבנו כאילו הוא תירוך אחר מתירוך הר"ש. ועי' תוי"ט אחרי שהביא את דברי הר"ש הנ"ל כתב בהגהה: "פ"י כיון דלמטה יש לו שיעור מדאורייתא", ודברים אלו אין להם מובן וכמו שהקשה בתואנ"ש, אולם נראה שהגהה זו הבין בר"ש במה שאמר, למאי דפרשינן דמתני' איירי מדאורייתא שכוונתו לאותו מ"ד לעיל ששיעור ששים הוא מן התורה, וכמו שהבינו המל"מ ומלא"ש בר"ש לאותו מ"ד, ומתניתין דקאמר הר"ש היינו משנה ב' אין פוחתין וכו', וגם סובר הגהה זו שמן התורה יש שיעור למטה לגמ"ח בממונו והוא חיוב מעשר כספים מעשר תעשר (דברים יד:כב). וא"כ למ"ד ששיעור ששים הוא מדאורייתא ומ"מ נקט במתני' הפאה ע"כ דתני מה שיש לו שיעור למטה מן התורה, ולכן יתכן שגם בגמ"ח בממונו

תורה. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן^[אכ] בעולם הזה והקוץ

^[אכ] מפירותיהם — מס' פאה בתלמוד ירושלמי (וילנא).

אלא [שמפרש] בירושלמי תקנת חכמים שתקנו שאין לבזבז יותר מחומש^א. אלו דברים וכו'. פירוש בפ"ק דקדושין [דף מ' ע"א] בעי למילף להו מקרא בכבוד [אב] ואם כתיב [דברים ה:טז] למען יאריכון

ימין. בגמילות חסדים כתיב [משלי כא:כא] רודף [צדק]ה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד. בהבאת שלום כתיב [תהלים לד:טו] בקש שלום [ורד]פה. ואתיא רדיפה רדיפה מרודף צדקה וגו' תלמוד תורה כתיב [דברים ל:כ] [כי ה]יא חיך ואורך ימין וחיים המפורש בהם מה שאין כן בשאר מצות [וה]ן הפירות שאדם אוכל בעה"ז אבל שאר כל המצות היום לעשותם ולא היום ליטול שכרן אלא לע"ה. ופריך בשילוח הקן נמי כתיב [דברים כב:ז] למען ייטב לך והארכת ימים ומסיק מהך קרא [ישעיהו ג:] אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב וע"ז נאמר כי פרי מעלליהם יאכלו כי הבה"ה חפץ יותר במצות שיעש[ה] בהם גם רצון הבריות מבמצות שבין אדם לקונו. בריש מפני[ן] [שבת דף קכ"ז ע"א] חשיב ר' יוחנן ששה דברים שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז הקר[ן] קיימת לו לע"ה. אלו הן הכנסת אורחים, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת בית המדרש, והמגדל את בניו לת"ת, והדן את חבריו לכף זכות. ופריך מהא מתני' דהכא, ומשני הני נמי בגמילות חסדים שייכי, הכנסת אורחים וביקור חולים בכל[ל] ג"ח, וכן עיון תפלה דכתיב [משלי יא:ו] גומל נפשו איש חסד. ונפש [זה] תפלה דכתיב גבי חנה [שמואל א' א:טו] ואשפוך את נפשי לפני יי'. והשכ[מת בית] המדרש ומגדל בניו לת"ת היינו ת"ת, ודן את חבריו לכף זכות[ות] היינו הבאת שלום שמתוך שדן אותו לכף זכות יש שלום בני[הם].

✽ הערות וביאורים ✽

מיתוקם מתני', ועי' תו"ח בריש מסכתין ולפי"ז יובנו דבריו, ועי' בגרע"א שחלק עליו שאין לגמ"ח בממונו שיעור למטה מן התורה, ולפי"ז י"ל שכן הבינו המעתיקים בר"ש ולכן העתיקו תירוץ רבנו כאן כתירוצו אחר. ^א לפי"ז ד"ש בירושלמי, הדא דתימר בגופו אבל בממונו יש לו שיעור" אין הכוונה שלכן אין למיתני גמ"ח בממונו מאחר שיש בו תקנת אושא שהרי מתני' מדאורייתא קאמר, וע"כ הכוונה רק לומר שיש לו שיעור מדרבנן, וצ"ע איך אפשר לפרש דלא כזה הלא נקט במתני' פאה ויש לפאה שיעור מדרבנן וע"כ דמדאורייתא קתני, ומה זה גם שאמר הר"ש על תירוץ זה, "ויתכן" הלא פשוט הוא כן, וי"ל דיש לפרש בירושלמי כפשוטו ומתני' מדרבנן קאמר ואין לה שיעור ע"כ למעלה וכוונת הירושלמי שא"א למיתני גמ"ח משום שיש לה שיעור למעלה מתקנת אושא, א"נ יש לפרש שתקנת אושא היא מדאורייתא וכמו שפירש הגר"א ע"פ הירושלמי, שכחום וחזרו ויסדום", ע"ש, ועל זה בא רבנו לפרש שאין זה הפירוש בירושלמי, ועי' פהמ"ש לרמב"ם שנראה שמפרש שתקנת אושא הוא שיעור למטה וגם שהוא מן התורה, שכתב שיותר מחומש אין לבזבז אלא מצד מדת החסידות, והלא בכל משנתנו יש להוסיף מצד מדת חסידות ואיך אפשר מצד תקנת אושא לומר שיש לו שיעור למעלה, אע"כ ששיעור למטה נקט וכמו שכתב הרמב"ם שמחוייב לתת עד חמישית מממונו אם זה די מחסורו, ומכל מקום פירש הרמב"ם שם בירושלמי כפשוטו שלא נקט במתני' גמ"ח בממונו, וא"כ עכצ"ל שדעת הרמב"ם שתקנת אושא היא מן התורה שהרי נקט פאה שיש לה שיעור למטה מדרבנן, וכן גירסתו בכתובות, נמנו באושא" ולא, באושא התקיננו" כמו שהוא לפנינו.

קיימת לא^{אב} לעולם הבא: כיבוד
 אב ואם, וגמילות חסדים,
 והבאת שלום בין אדם לחבירו;
 ותלמוד תורה כנגד כולם.
 [ב] אין פוחתין לפאה משישים,
 ואף על פי שאמרו – אין לפאה
 שיעור, הכל לפי גודל השדה, ולפי
 רוב^{בא} העניים, ולפי רוב הענוה.
 [ג] נותנין פאה מתחלת השדה
 ומאמצעה. רבי שמעון אומר:
 ובלבד שיתן בסוף כשיעור. רבי
 יהודה אומר: אם שייר קלח אחד,

אב^{אב} בירושלמי הג' לירגא, פ"א. במס'
 פאה בתלמוד ירושלמי (וילנא) פה ובסמוך
 לירגא, ר"ב (וכן משמע מפ' הרא"ש כאן).

ותלמוד תורה כנגד כלם. ירושלמי [א:א]
 (רב רביא) [ר' ברכיה] ור' חייא דכפר
 תחמין חד אמר אפילו כל העולם אינו
 שוה לדבר א' של תורה ודר[ש] ליה
 כתוב א' אומר [משלי ג:טו] כל חפציק לא
 ישוו בה, וכתוב א' אומר [שם ח:יא] כל
 חפציק[ם] לא ישוו בה, חפצים אלו אבנים
 טובות ומרגליות, חפציק אלו דברי תורה
 דכתיב [יזמיהו ט:כג] כי באלה חפצתי.
 אין פוחתין לפיאה וכו'. פירוש תקנת
 חכמים היא ליתן א' מס' ומדאורייתא
 אין לה שיעור כלל כדאיתא בפרק
 ראשית הגז [חולין דף קל"ז ע"ב], ואם יש
 עניים מועטין והשדה גדולה נותן לפי
 השדה, ואם עניים מרובים והשדה
 קטנה נותן כפי העניים יותר מס' והיינו
 דקאמר לפי הענוה לפי ענותנותו ונדבת
 לבו יוסיף על השיעור וי"מ ענוה בוא"ו
 כמו ענבה בבי"ת דגרגרין של תבואה

קרי להו ענבה בירושלמי דסנהדרין פ' כ"ג^ב דקאמר עדשים היו אלא שהיתה
 ענבה שלהם יפה כשל שעורים ותנן לקמן בפ"ו רואין אותו כאלו הן ענבה של
 שעורין, וה"פ לפי שיש שדה שמגדלת תבואה טובה בצד זה יותר מבצד זה
 כדאמרין בריש השוכר את האומנין [ב"מ דף ע"ז ע"ב] מעדית שבה ומזבורית
 שבה וקאמר שלא יתן ממקום הרע ס' על כל השדה אלא לפי הענבה יתן
 מן הטוב על הטוב ומן הרע על הרע. נותנין פאה וכו'. פירוש לפי שהתורה
 אמרה שיש להניח פאה בפאת שדהו אצטריך לאשמועינן דבתחלה ובאמצע
 נמי קדשה משום פאה ופטורה מן המעשר, ובירושלמי [ג:א] דריש ליה
 מדכתיב [ויקרא יט:ט] לקצור אפילו יש לו קמה לקצור, ור"ש סבר אעפ"י שנתן
 בתחלה ובאמצע א' מס' על כל השדה צריך ליתן בסוף השדה פאה כשיעור המגיע
 [ל]מה שקצר אחר שהניח הפאה כי אין פוטרת מה שהיה עתיד [ל]קצור^ג
 והכי מפרש לה בירושלמי. ר' יהודה אומר אם שייר קלח א' וכו'. מלתא באפי
 נפשה היא, ומיירי בשנותן שיעור פאה ומבקש להוסיף וקאמר [ר'] יהודה שיכול
 להוסיף מן המחובר^ד ויש לו תורת פאה ליפטר ממעשר [אב]ל לא שייר במחובר

✽ הערות וביאורים ✽

^א שם הלכה ה'. והוא מה שאמרו בירושלמי (א:ג), כשיעור המשתוויר, וכ"פ הרמב"ם
 פ"ב הי"ב, ובר"ש כתב כאן שני פירושים: א) כשיעור מה שנשתייר כשיעור והיינו שמה
 שנותן עכשיו ישלים את שיעור ששים של כל השדה; ב) כשיעור מה שנשתייר בשדה
 אחרי שנתן בתחילה ובאמצע, והתרוח הבין בדבריו שכוונתו כפיהמ"ש כאן (ועי' הגהת
 בעל מרה"מ ברמב"ם שם ובתרגום החדש לפיה"מ) שנותן כשיעור כל השדה חוץ ממה
 שנתן לשם פאה, ולדבריו חולק הרא"ש כאן על הר"ש. ^בה"ד הוא פירוש הר"ש וכמו שמסיים
 רבנו, ולפינו בר"ש כתוב: דיכול להוסיף על המחובר, ועי' מ"ר שהבין בדבריו שאם נתן

זוהי תצוגה מקדימה:

יש להשיג את הספר השלם, "יד לפאה" כדי
לעיין עוד בפירוש הרא"ש ז"ל הנדפס שם

גם להלן יש רק כמה עמודים מספר
עצמו שזמינים להצגה מקדימה

ספר

יד לפאה

סימן א' המנמר את שדהו: באור במשנה

א

פ"ג מ"ב: המנמר את שדהו ושייר קלחים לחים, רבי עקיבא אומר נותן פאה מכל אחד ואחד וחכמים אומרים מאחד על הכל. ומודים חכמים לרבי עקיבא בזורע שבת או חרדל בשלשה מקומות שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד, ע"כ. הר"ש פירש שהמנמר הוא הקוצר את שדהו במקומות מקומות שממחר שדהו לגדול ושייר הקלחים הלחים, ועל ידי זה נראה שדהו כמנומר, לר"ע נותן פאה מכאור"א משום שאין הנימור אתחלתא דקצירה וכשחזור ללקט את המקומות ששייר, נחשבים הם כמחולקים אחד מהשני. ופירוש הדבר שנחשבים כמו שהם מחולקים, משום שכשמלקט אותם הרי יש הפסק ביניהם של שדה בור, ושנינו ששדה בור מפסיק בפאה, ולפי זה צריך מקום הנימור להיות בריוח של שלשה תלמים של פתיה, והיינו ב' אמות, שהוא השיעור של הפסק שדה בור, וכ"כ המ"ר. והנה כל עיקרא דהאי מילתא שאין הנימור נחשב כאתחלתא דקצירה אינו מבורר בראשונים, והדבר צריך ביאור.

במנחות ע"א ב' מסיק הש"ס שר"ע דמשנתנו ור"מ דפירקין דלעיל שאמר הקוצר לשחת מפסיק אמרו דבר אחד, וכמו שר"מ אמר שהקוצר לשחת מפסיק כן אמר ר"ע שהמנמר מפסיק, והנה הא דאמר ר"מ שהקוצר לשחת מפסיק לכאורה הוא משום שעצם מעשה הקצירה של קצירה לשחת אינו נחשב כקצירה, שבכל הסוגיא לעיל מזה דימו קצירה לשחת לר"מ לקצירה בחדש לפני קצירת העומר, שהקצירה שהוא מפסיק לר"מ מותר בחדש, וכמו שלר"מ אין הקצירה לשחת אתחלתא דקצירה, הוא הדין שאינה קצירה האסורה בחדש, ע"ש בכל הסוגיא, שמעיקרא בעו למימר שר"מ סובר כר"ש שם במשנה שאמר שקצירה לשחת מותר בחדש, ודחי שר"מ אמר קוצר לשחת מפסיק דוקא כשלא הביא שלישי ור"ש אמר מותר לקצור לשחת בחדש אף לאחר שהביא שלישי. ואחר כך בעו למימר שר"מ סובר כר' יהודה שם שאמר שקצירה לשחת מותר בחדש דוקא בלא הביא שלישי, ודחי שר' יהודה אמר שמותר דוקא בקצירה לבהמה ור"מ אמר אפילו קצירה לשחת לאדם מפסיק, עד שמסיק לבסוף שר"מ סובר כר"ע דהמנמר כמו שהבאנו לעיל, וגם ר"ע אמר למילתיה כשלא הביא שלישי אן, לדעת האומר שר"ע אמר אפילו בהביא שלישי, סובר ר"מ כוותיה בלא הביא שלישי ופליג עליה בהביא שלישי, ע"ש.

והנה לפי זה, כמו שלר"מ אין הקוצר לשחת אתחלתא דקצירה משום שאין זה מעשה הקצירה, צריך לומר לכאורה שה"ה המנמר לר"ע שאינו אתחלתא דקצירה הוא משום האי טעמא שאין הנימור מעשה הקצירה, שהרי בשיטה אחת אמרו. אבל זה צריך עיון, דלמה אין המנמר מעשה הקצירה והתינוח למ"ד שם במנחות שר"ע אמר שהמנמר מפסיק רק בלא הביא שלישי יש לומר שקצירה בתבואה שלא הביא שלישי אינה מעשה הקצירה, אבל למ"ד התם שאפילו בהביא שלישי מפסיק המנמר, למה אין זה מעשה הקצירה, ואין לומר משום שאינה נקראת קצירה עד שהתבואה תגמר ואע"פ שהביאה שלישי, שהרי שדה שקצרה כשהביאה שלישי חייבת בפאה, הרי שהיא קצירה מעלייתא בהביא שלישי.

ב

והנה בירושלמי על משנת המנמר הביאו גם כן בשם ר' יוחנן שר"מ ור"ע בשיטה אחת אמרו אבל משמע שבטעם המנמר פליג הירושלמי על הבבלי, וז"ל הירושלמי: אתיא דר"מ בשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר לח ויבש שני מינים הם כן ר"מ אומר לח ויבש שני מינים הן. ע"ש. והנה משמע מזה שהמנמר וכן הקוצר לשחת שמפסיקים אין זה משום שאין כאן אתחלתא דקצירה וממילא הנשאר נחשב כמחולק משום שיש שדה בור באמצע, וכמו שמוכח מהבבלי במנחות שם, שהרי אמרו שהטעם הוא משום לח ויבש שני מינים הם, ומשמע מזה שהנימור מפסיק משום זרע אחר, כדתנן ברפ"ב שגם זרע אחר מפסיק. וכן פירש הר"ש סיריליו בירושלמי, וכנראה שכן הבין גם התפא"י שהרי פירש בטעם המשנה שנימור מפסיק משום זרע אחר.

והנה לפי זה היה שוב אפשר לפרש בדעת הבבלי שמנמר אינו אתחלתא דקצירה. משום שמיירי שנימור תבואה שלא הביאה שליש, והא דמצינו מ"ד שם שהמנמר מפסיק אפילו בהביא שליש, הלא המ"ד ההוא הוא ר' יוחנן ואה"נ לר' יוחנן שאמר כאן בירושלמי שהמנמר מפסיק משום שהוא זרע אחר, שפיר ס"ל שאפילו בהביא שליש מפסיק, שגם בהביא שליש הוא זרע אחר, שלח ויבש שני מינים הם, אבל זה שאמרו שם במנחות שהמנמר מפסיק משום שאינו מעשה הקצירה לא אמרו כן אלא לשמואל שאמר שהמנמר מפסיק רק בלא הביא שליש, והטעם הוא משום שאין הקצירה בתבואה שלא הביא שליש נחשבת כמעשה הקצירה, וכנ"ל.

והנה לפי זה היה מיושב מה שאמרו הפה"מ לרמב"ם והרא"ש והרע"ב והשנ"א ברפ"ב שהקוצר לשחת הוא בקוצר לבהמה (ועי' בתרגום החדש של פה"מ לר"מ, שבאמת נשמט שם שהקוצר לשחת הוא לבהמה) והקשה בתור"ע שהרי סוגיא שלימה שנינו במנחות, וכמו שהבאתי לעיל, שהקוצר לשחת מיירי אפילו לאדם. ולפי זה, היה אפשר ליישב, שזה שפירשו כן אינו אלא לדעת הירושלמי שהקוצר לשחת מפסיק משום זרע אחר (שהרי בשיטה אחת נאמרה עם המנמר), ואם כן סברי שע"כ מיירי לדעת הירושלמי דוקא בקוצר לבהמה, שאז שפיר שייך לומר שהוא זרע אחר, שהרי הוא מאכל בהמה והנשאר הוא מאכל אדם, אבל הקוצר לשחת לאדם לא היה נחשב זרע אחר, ומה שאמרו בבבלי שהקוצר לשחת הוא לאדם, הוא לשיטתם שם שהקוצר לשחת מפסיק משום שאינו אתחלתא לקצירה.

וגם היה מיושב לפי זה מה שאמרו בירושלמי פ"ב סה"א שהקוצר לשחת הוא בהביא שליש, ולדעת הגר"א שם הוא דוקא בהביא שליש, אבל בלא הביא שליש אינו מפסיק לר"מ, והוא כנגד דעת הבבלי שאמר שדוקא בלא הביא שליש אמר ר"מ שמפסיק. ומה שיותר תמוה הוא שבין הבבלי ובין הירושלמי הביאו ראייה לשיטתם מאותה הברייתא: „אכלה גוביי קירסמוה נמלים שברתו הרוח או בהמה פטורה, הכל מודים אם חרש מפסיק, אם לא חרש אינו מפסיק, מני הכל מודים לאו ר"מ, והיינו שר"מ שאמר שאדם הקוצר לשחת מפסיק מודה שאם חיות או בהמות אכלוה שמקום אכילתם אינו מפסיק אע"פ שקצירת אדם לאכילת בהמה מפסקת לר"מ מ"מ קצירת בהמה לאכילתם אינה מפסקת (אא"כ חרש שאז מפסיק לכ"ע מדין שדה ניר) ובבבלי דייקו מזה שמדמודה בזה ר"מ ע"כ איירי בהביא שליש, שאם בלא הביא שליש אם כשקצרוה נמלים אינו מפסיק כ"ש קצרוה אדם

אינו מפסיק. ובירושלמי דייקו מכאן להיפך, דוקא משום שגרסמוה נמלים אינו מפסיק, משום שלא קצרה המחוייב בפאה, אבל אם קצרה אדם היה מפסיק, ומזה מדייק שדוקא המחוייב בפאה מפסיק ולא תבואה שלא הביאה שליש, ע"ש. ובודאי הדבר צריך תלמוד דמנין לנו סברות הפוכות אלו.

ולפי מה שראינו שנחלקו הבבלי והירושלמי בטעם הקוצר לשחת, א"ש, שלדעת הבבלי שהקוצר לשחת מפסיק משום שאינו קצירה, אי אפשר לדייק שדוקא אכלה חגב אינו מפסיק, אבל אדם מפסיק, שכל שכן הוא, אם קצירת חגב היא קצירה, כל שכן קצירת אדם, אבל הירושלמי שמפרש שטעם ההפסק הוא משום זרע אחר, שפיר יש לדייק שדוקא אכלה חגב אינו מפסיק שאין בכח החגב לעשות את התבואה לזרע אחר, שאינו נעשה מאכל בהמה ע"י שאכלה חגב, ודוקא אם אדם קצרה לשם בהמה נעשה זרע אחר, ומזה מדייק שדוקא אם התבואה הביאה שליש אפשר שיקרא זרע אחר, אבל לפני שהביא שליש שאינו עדיין בכלל תבואה, אי אפשר להקרא זרע אחר.

ג

אבל נראה שאי אפשר לפרש שהמנמר מפסיק משום זרע אחר. חדא, שבמשנה אמרו חכמים שהקוצר לשחת אינו מפסיק אלא אם כן חרש, והנה אם סברת ר"מ שהקוצר לשחת מפסיק הוא משום זרע אחר, הלא זרע אחר מפסיק במשהו, כמבואר בירושלמי רפ"ב, וא"כ איך אמרו חכמים שאינו מפסיק אלא אם כן חרש, שמשמע שחרש אותו המקום שקצר לשחת, הלא חרש מפסיק מטעם שדה ניר, ושדה ניר אינו מפסיק עד שיהיה שם כשלשה תלמים של פתוח (שהוא ב' אמות) כמבואר בירושלמי שם.

ועוד קשה, שהרי שנינו בפ"ב מ"ה ששני מינים ממין אחד אינם חייבים שתי פאות אלא אם כן עשאו שתי גרנות והוא הלכה למשה מסיני, וא"כ איך אפשר לומר שלח ויבש יש להם דין שני מינים, הלא עכ"פ הם שני מינים ממין אחד, ואינו מוזכר במשנה שהמנמר מפסיק דוקא אם עשאו שתי גרנות.

ועוד תמוה הוא לפרש שנימור מפסיק מטעם זרע אחר, ממה שראיתי שהקשה המקדש דוד סי' ס"ב, ששנינו בפ"ג מ"ד מלבנות הבצלים שבין הירק מחלוקת בין ר' יוסי וחכמים אם הירק מפסיק מטעם זרע אחר והמחלוקת תלויה אם הדרך להכניס בצלים בין הירק, כמבואר כל זה בראשונים מהירושלמי, ע"ש, וא"כ איך אפשר לפרש שנימור מפסיק משום זרע אחר, הלא עכ"פ דרך להכניס את הלח בין היבש, ואע"פ שהם שני מינים אינם מפסיקים.

וגם מה שכתבתי בפירוש ר' יוחנן בבבלי שהמנמר מפסיק משום שהוא זרע אחר, מוכח מרש"י שם שאינו נכון שבסוף העמוד שם פי' בטעם ר"ע אליבא דר' יוחנן שהביא שליש מפסיק שהוא משום שאינו מעשה קצירה, ע"ש.

וגם עצם הפירוש במנמר שכתבתי לדעת שמואל שם בבבלי שאינו קצירה משום שהוא פחות משליש, ע"כ אינו נכון, שהרי במשנה תנן שמנמר את שדהו ושייר קלחים לחים, וכתבו ר"ש על המשנה ורש"י שם במנחות ובנדה נ"א א', שאם לא שייר קלחים לחים אלא ששאר השדה היה יבש כמו אותה תבואה שנימר היה נותן פאה אחת על הכל, ואם המנמר אינו קצירה משום שכל פחות משליש אינו מעשה הקצירה, מה איכפת לך מצב התבואה הנשארת, לו יהא שהוא מבושל כמותו

סכ"ס קצר תבואה שלא הביא שליש ואין כאן אתחלתא דקצירה. ודוחק לומר שמה שפירשו במשנה לא פירשו אלא על פי הבנת הירושלמי ור' יוחנן שהטעם משום זרע אחר, ועוד שכבר כתבנו שמרש"י מוכח שאין זה הטעם לדעת ר' יוחנן. וחוץ מזה הריבמ"צ כתב שהנימור מפסיק משום שאינו אתחלתא דקצירה, וגם כתב שאם היה הנשאר יבש כמו הנימור היה נחשב אתחלתא דקצירה, וגם מדברי הריבמ"צ שם מוכח שמפרש בירושלמי שאמרו לח ויבש שני מינים הם שאין ההפסק משום זרע אחר אלא משום אתחלתא דקצירה, ע"ש שפירש כן ומיד הביא הירושלמי שר"מ ור"ע בשיטה אחת אמרו, וא"כ הדק"ל, שמהו הביאור בזה שהמנמר אינו אתחלתא דקצירה.

ד

ונראה לפרש שלכ"ע הא דהמנמר מפסיק הוא משום שאינו אתחלתא דקצירה וא"כ מה שנשאר הוא שדה בור ומפסיק בין הנשאר. אבל אין הטעם שאינו אתחלתא דקצירה משום שאינו מעשה הקצירה, שיכול להיות באמת שהוא מעשה הקצירה בפני עצמו על התבואה שנימור, ומ"מ אפשר שאינו אתחלתא דקצירה במה ששייר, ומחמת זה המקום שנימור יש לו דין שדה בור. שכדי שהמקום לא יהיה שדה בור אנו צריכים לומר שקצירת שאר השדה הוא גמר קצירה זו שהתחיל בה כשנימור, וזהו הפירוש שאין הנימור אתחלתא דקצירה, שכיון שאין הקלחים הנשארים בשלים כמו התבואה שנימור, כשחוזר לקצור את הלחים כשיתבשלו, פנים חדשות באו לכאן, ואין אנו אומרים שהוא גמר הקצירה שהתחיל בה כשנימור את היבש, וא"כ הקרקע הריק שבאמצע הוא שדה בור. ובזה נחלקו ר"ע וחכמים, שר"ע אומר שהקרקע שבאמצע יש לו דין שדה בור, וחכמים אומרים שכיון שעכ"פ שדה אחת נזרעה, אין כאן שדה בור באמצע שהנימור הוא אתחלתא דקצירה, וזה שאמרו בירושלמי, לח ויבש שני מינים הם, היינו שאין קצירת היבש נחשבת קצירה בלח כשהוא יתבשל, ולא שבא לומר שלח ויבש הם זרע אחר, ונמצא שמעולם לא פליג הירושלמי על הבבלי, ששניהם פירשו שנימור מפסיק מטעם שדה בור. ולפי"ז שפיר אמר ר' יוחנן שאין כאן אתחלתא דקצירה אפילו כשהביא שליש, דאע"פ ששליש הוא מעשה הקצירה בעלמא מ"מ אינו מעשה הקצירה בשדה ואם כן מקום הנימור הוא שדה בור.

והנה לפי זה אתי שפיר דעת החכמים שאמרו שהמנמר והקוצר לשחת אינו מפסיק, שדעתם היא משום שיש כאן אתחלתא דקצירה, כמבואר ברש"י במנחות שם, והוא תמוה שאיך אפשר שהקוצר פחות משליש יחשב אתחלתא דקצירה, הלא קצירה כזו אינה מחייבת בפאה, כמו ששנינו בתוספתא מנחות פ"י וכמו שהביא הרמב"ם פ"ב ה"ז, ואיך אפשר שיהיה אתחלתא דקצירה. וגם אכלה חגב כשהביא שליש מודה ר"מ שהוא אתחלתא דקצירה כמבואר שם בסוגיא במנחות, וכמו שהבאתיו לעיל, ואיך אפשר שקצירת חגב תהיה אתחלתא דקצירה, הלא משנה שלמה שנינו, פ"ב מ"ז, שדה שקצרו ליסטים קרסמוה נמלים, שברתהו הרוח או בהמה פטורה משום שאין כל אלו קצירה מעלייתא לפאה, ואם כן איך אפשר שמודה בזה ר"מ שאינו מפסיק משום שהוא אתחלתא דקצירה.

ולפי הנ"ל דעת החכמים שהקוצר לשחת בלא הביא שליש הוא אתחלתא דקצירה, וכן דעת ר"מ באכלה חגב כשהביא שליש, אינן משום שיש לאלו דין